

TJÄNSTESKRIVELSE

2018-01-16

Kultur- och fritidskontoret

Kultur och fritidsnämnden

Strategiskt dokument för friluftsliv, idrott och motionsanläggningar som underlag för framtida stadsplanering

Dnr: KFN 17/039

Sammanfattning av ärendet

Stadsbyggnadsnämnden har satt upp målet att Södertälje ska växa med uppemot 20 000 bostäder fram till 2036. Det kan innebära att befolkningen växer med minst 40 000 invånare fram till dess. Prognoserna mer i närtid visar att invånarantalet är 105 000 om tio år.

I den översiktsplan som gäller är målsättningen att förtäta staden, vilket till att börja med handlar om att de centrala delarna kommer att få en betydligt större befolkning.

Det i sin tur kräver planering för skola, äldreomsorg, infrastruktur, men självklart också för fortsatt väl fungerande kultur- och fritidsliv i kommunen.

Samhällsbyggnadskontoret har i sitt arbete med utvecklingsstrategin efterfrågat ett underlag från kultur- och fritidskontoret som underlag för den nya utvecklingsstrategin.

Kultur- och fritidskontoret har nu tagit fram normer och riktlinjer för att kunna innefatta kontorets behov vid planarbete inom samhällsbyggnadskontoret verksamhet i Södertälje.

Om Södertälje ska vara och verka som idrottskommun går det inte att bygga en större stad utan att i god tid planera för möjlighet till friluftsliv, idrott och motion där naturområden värnas vid nybyggnation. Även kulturen har behov av liknande riktlinjer. Dessa kommer att redovisas i kulturplanen som kommer till nämnden under våren.

I förslaget till PM redovisas ett antal olika förslag för att underlätta för kommunens stadsplanerare att planera för friluftsliv, idrott och motion i den framtida utbyggnaden av staden.

Beslutsunderlag

Kultur- och fritidskontorets tjänsteskrivelse 2018-01-16

Kultur- och fritidskontorets PM 2018-01-16, Strategi för kultur- och fritidsnämndens verksamhetsområde

Ekonomiska konsekvenser och finansiering

Hur och om förslaget får ekonomiska konsekvenser går inte att förutse idag.

Kontorets/förvaltningens förslag till nämnden:

Nämnden godkänner kontorets förslag till Strategiskt dokument för friluftsliv, idrott och motionsanläggningar.

Staffan Jonsson

Kultur och fritidschef

Anders Siljelöf

Förening och anläggningschef

Handläggare: Anders Siljelöf
Förening och anläggningschef
Kultur- och fritidskontoret
Telefon (direkt): 08 523 028 62
E-post: anders.siljelof@sodertalje.se

Beslutet skickas till

Samhällsbyggnadskontoret
Akten

PM

2018-01-16

Kultur- och fritidskontoret

Kultur- och fritidsnämnden

Strategiskt dokument för friluftsliv, idrott och motionsanläggningar som underlag för framtida stadsplanering

- Om riktlinjer för närhet till motions- och spontanidrottsplatser, samt grönområden i Södertälje

Dnr: KFN 17/039

1. Bakgrund och syfte

Södertälje har en översiktsplan som gäller fram till år 2030. Där står mycket om hur kommunen ska växa, förändras, förbättras. Men på området kultur och fritid är det lite skrivet. Kultur- och fritidsnämnden arbetar med en kulturplan, och sedan i höstas är en idrottsplan igång som görs av en extern utredare, där underlaget bland annat tas fram genom intervjuer av idrottsledare, politiker och tjänstemän. Kommunen har höga ambitioner med att ha elitidrott och samtidigt vara den bästa kommunen i regionen för friluftsliv och idrott för barn- och unga. Det är viktigt att säkra invånarnas tillgång till spontanidrott, anläggningar, rekreations- och friluftsområden och tätortsnära natur i närhet av sin bostadsadress. Denna strategi syftar till att säkra tillgången till anläggningar, friluftsområden och gröna områden i ett växande Södertälje, vilket är viktigt ur ett folkhälsoperspektiv och skapar möjligheter till ett aktivt liv för Södertäljeborna.

Förutom att beskriva och förklara fördelar och nackdelar med friluftsliv och idrottslivet i Södertälje ska planen också leda fram till gett fungerande samarbete mellan nämnder, inte minst mellan kultur- och fritid och stadsbyggnad, samt utbildning. Ett första steg är att ta fram riktlinjer för hur man bör bygga för idrotten och motionen som bedrivs utanför föreningslivet.

1.1 Utbyggnadsstrategi

Stadsbyggnadsnämnden har satt upp målet att Södertälje ska växa med uppemot 20 000 bostäder fram till 2036. Det kan innebära att befolkningen växer med minst 40 000 invånare fram till dess. Och prognoserna mer i närtid visar att invånarantalet är 105 000 om tio år.¹

I den översiktsplan som gäller är målsättningen att förtäta staden, vilket till att börja med handlar om att de centrala delarna kommer att få en betydligt större befolkning.

Det i sin tur kräver planering för skola, äldreomsorg, infrastruktur, men självklart också för fortsatt väl fungerande kultur- och fritidsliv i kommunen.

¹ Södertäljes befolkningsprognos 2017. (Magnus Lundin)

Kultur- och fritidsnämnden har velat få fram normer och riktlinjer från kultur- och fritidskontoret, för att kunna innefatta kultur- och fritidskontorets behov vid planarbete inom samhällsbyggnadskontoret verksamhet i Södertälje. För om Södertälje ska vara och verka som idrottskommun går det inte att bygga en större stad utan att i god tid planera för möjlighet till friluftsliv, idrott och motion där naturområden värnas vid nybyggnation.

1.2 Kultur- och fritidsnämndens verksamhetsidé

Genom att skapa bästa möjliga förutsättningar för ett rikt kultur-, fritids- och idrottsliv ska kultur och fritidsnämnden bidra till hög livskvalitet, folkhälsa, demokratins utveckling och till att öka Södertäljes attraktionskraft.

1.3 Kultur- och fritidsnämndens vision

Södertälje ska vara den kommun i Stockholmsregionen som ger barn och ungdomar bäst förutsättningar att delta i kultur-, fritids- och idrottslivet. Kultur- och fritidsnämndens satsningar på barns och ungas skapande fritid ska vara nationellt ledande.

1.4 Betydelsen av närhet och tillgång till anläggningar

Folkhälsomyndigheten rekommenderar att det inom 50 m från bostaden bör finnas ett mindre grönområde eller gräsyta med bland annat lekplats för de minsta barnen. Ett förslag till målsättning är också att alla, ungdomar och vuxna (i tätbebyggt område), ska ha tillgång till en yta för spontanidrott inom 300 meter från bostaden, eller att en sådan yta ska finnas inom rimligt gång- eller cykelavstånd, inom 1 respektive 3 kilometer.²

Det går också att öka tillgängligheten till och användningen av friytor, rekreationsområden och idrott i ett område utan att leta nya platser. Detta genom att förbättra gångstråk, bygga bort barriärer, minska biltrafik och hastigheter, förbättra belysning med mera. Och att tänka på att använda skolorna och skolgårdarna när de byggs nya, eller byggs om.

Studier visar att barn i skolåldern sällan lämnar sina bostadsområden, att de oftast håller sig inom en ganska snäv radie från bostaden.³ Det innebär att behovet av idrottsplatser, eller andra ytor för fysisk aktivitet, i bostadsområdena är stort. Speciellt i områden med lägre socioekonomisk status bedrivs idrott ofta i oorganiserad/spontan form. Detta betyder alltså att efterfrågan på näridrottsplatser och spontanidrottsplatser och grönytor är större i dessa områden.

Kopplingen mellan skola och fritid är betydelsefull. Därför har näridrottsplatserna vid skolorna en viktig funktion. Ungdomarna lär sig använda idrottsplatsen och känner sig hemma där.

Det är viktigt att grönområden bevaras vid förtätning av bostadsområden och att gröna kilar sparas vid ny bebyggelse. Kommunen behöver säkra invånarnas tillgång till skogs- och naturområden i närheten av sin bostadsadress. I samhällsplaneringen är det viktigt att bevara och säkra tätortsnära natur när man bygger nytt. Närheten till naturen, speciellt för barn och äldre, är avgörande för om människor över huvud taget tar sig ut i friska luften.

Arbetet med att bygga städer som passar lika bra för 8-åringen som för 80-åringen är ett nytt sätt att planera städer. Möjligheten att röra sig fritt och att kunna koppla av, hitta vila och kunna leka

² Folkhälsoinstitutet (Faskunger, 2007; Faskunger, 2008; Johansson, 2009).

³ Folkhälsoinstitutet 2010; Aktivt liv i byggda miljöer

på ett riskfritt sätt i staden borde vara en medborgerlig rättighet, och inte bara för dem som har tillgång till bil.

”The 8 80 City” handlar om att ändra vårt sätt att tänka kring städer och att utvärdera dem utifrån hur de tar hand om sina mest sårbara invånare: barnen, de äldre, de socialt mest utsatta, de funktionshindrade. Kanske ska vi sluta att bygga städer som passar för dem som är 30 år och vältränade. Om ett samhälle är bra och välbyggt för 8-åringar och 80-åringar, då är det gott för alla från 0 till över 100.⁴

2. Riktlinjer för anläggande av idrotts- och motionsanläggningar

Kultur- och fritidskontorets konsult Jalmar Carlson har handlagt ärendet och sökt bland landets övriga kommuner under hösten för att hitta en handfast och enkel modell för idrottsplats-norm, och spontanidrotts-norm (likt parkerings-norm vid nybygge). Även Sveriges kommuner och landsting ser fördelarna med en liknande modell med en norm som har antalet människor per idrottsplats som grund, snarare än hur långt det får vara till närmaste idrottsplats.

Det är inte så enkelt att det idag finns en generell norm som används av alla kommuner med det finns ett stort intresse bland andra expanderande kommuner att hitta olika formler och nyckeltal som kan användas vid nyetableringar. Och det finns vid sidan av detta tydliga riktlinjer för hur långt det bör vara till befintliga motions- och spontanidrottsplatser för att de ska ge effekt. Växjö kommun har gjort en sådan uträkning som är användbar.⁵ (se förslag nedan)

Det handlar alltså mer specifikt om hur långt avstånd det får vara mellan bostad och idrottsplats, snarare än antal människor som är maximalt/idrottsplats (även om dessa parametrar ofta har ett samband). Avståndsmåttet går bra att använda, inte minst i samband med de beräkningar som används för var (och när) man ska bygga (flytta, eller lägga ner) skolor i kommunen. Då ambitionen är att bygga riktiga, handikappanpassade, (fullstora) idrottshallar och fotbollsplaner vid nya skolor kommer detta att ge effekt, och är en också nödvändighet för att kommunen ska kunna växa utan att väsentliga anläggningar kommer att saknas innan det blir för trångt och dyrt att bygga (tänk Glasberga Sjöstad). Principen att alltid ersätta befintliga idrottsplatser (motionsspår, spontanidrottsplatser, ja även skogar) som byggs bort, måste dessutom ligga fast.

Nu handlar inte spontan- och motionsidrott enbart om skolelevs behov, för även vuxna bor ju i ett område där en skola behövs. Spontanidrottsplatsen ska också kunna användas och nyttjas av vuxna, åtminstone efter skol- och fritidstid. Detta gäller givetvis också i kommundelarna, där det i centralorten, eller där det bor fler än 1000 människor, ska finnas ett motionsspår, spontanidrottsplatser och ute gym (skridskois, skidspår) i närheten.

Exempel på spontanidrottsplatser som anlagts på senare år i Södertälje är Ronna, Brunnsäng, utegym i Kusens backe samt Skate- och parkourparken.

Att bygga centrala idrottsnav har visserligen fördelar, organisatoriskt och av allt att döma ekonomiskt. Men socialt, i en kommun med många olika områden och kommundelar som Södertälje, är det ändå av absolut vikt att det går att idrotta (spontanidrotta, motionera, få

⁴ The 8 80 City en stad för alla, Tidskriften Stad, 2015

⁵ Växjö stad – Grönstrukturprogram 2013

tillgång till friluftsliv i grönområden) i närheten av bostaden. Alla kan eller vill inte lämna sitt område, Södertälje ska erbjuda ett rikt idrottsliv för alla.

Men vissa större anläggningar måste placeras där de passar bäst, och inte nödvändigtvis i absolut närhet för alla kommuninvånare. Samma sak gäller mer specifika idrottsanläggningar som till och med kan placeras i en samarbetskommun.

2.1 Definitioner

Spontanidrottsplatser (ej bokningsbar anlagd idrottsyta) bör ligga i närheten av bostadsområden, skolor, barnomsorg, äldreomsorg, samt parker och grönområden. Dessutom ska man också tänka på trafiksäkerhet, hur naturmiljön ser ut, på tillgängligheten (även för funktionsnedsatta), hur naturtypen ser ut och hur väderkänslig platsen är. Det ska finnas belysning och platsen ska gå att överblicka från närliggande fastigheter. Platsen ska också höra ihop med övrig bebyggelse och vägar (gångvägar).

För att ett grönområde, och även en spontanidrottsplats, ska besökas ofta måste det vara lätt att nå från bostaden. Forskning har visat att 300 meter till fots är den längsta sträcka som de flesta är beredda att ta sig till en mindre park eller naturområde. Är avståndet längre besöker man området mer sällan. Forskningen visar också att man kan tänka sig att gå 1–2 km till ett större friluftsområde. Om man cyklar är gränsen 3 km för att man ska besöka området.

3. Organiserad idrott

Den organiserade idrotten bedrivs allt som oftast i bokningsbara idrottsanläggningar, oftast byggda av kommunen och i kommunens drift. Fördelen med organiserad idrott är att den följer RF:s värdegrund och stadgar, för folkrörelsearbetet och demokratiarbetets skull.

Riksidrottsförbundet, i Södertälje representerat av Sörmlandsidrotten, ser helst att idrotten organiseras i föreningarna, men har också insett att mycket av idrotten i Södertälje bedrivs på annat sätt, genom spontan- och motionsidrott.

Södertälje kommun har valt att följa Riksidrottsförbundets officiella definition av idrott:

*Idrott är fysisk aktivitet som vi utför för att ha roligt, må bra och prestera mera. Idrott består av träning och lek, tävling och uppvisning.*⁶ Detta innebär att idrott kan utövas organiserat i en förening, oorganiserat på egen hand eller i regi av andra organisationer eller företag.

I det idrottspolitiska program som utarbetas (och som detta är ett delbetänkande av) berörs främst de idrotter och föreningar som har föreningsstöd, men tar också upp vikten av motionsidrott och spontanidrott.

4. Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten (tidigare Statens folkhälsoinstitut) bedriver löpande undersökningar och för statistik över hur människorna i Sverige mår. Den öppna jämförelse som folkhälsomyndigheten genomförde 2014 visade att männen i Södertälje har tydligt lägre medellivslängd än genomsnittet i riket, och att kvinnorna har något lägre. Och när det gäller hur

⁶ Riksidrottsförbundet. Idrottens idéprogram

mycket vuxna Södertäljebor tränar varje vecka hamnade Södertälje på den nedre tredjedelen av Sveriges kommuner.⁷

2015 kom Folkhälsomyndighetens ”Kommission för jämlik hälsa” där man kom fram till målet att påverkbara hälsoklyftor ska slutas inom en generation.

I delbetänkande ”För en god och jämlik hälsa – en utveckling av det folkhälsopolitiska ramverket”, framgår det att målet är att kommuner och landsting ska få ett större inflytande i folkhälsoarbetet. Något som Södertälje som remissinstans höll med om, och som man bör arbeta efter. Ett eget folkhälsoprogram togs också fram med syfte att se till att få till en jämlik folkhälsa i kommunen och i länet.⁸

5. Förslag till nämnd

5.1 Med utgångspunkt för riktlinjerna från Växjö kommuns Grönstrukturprogram vad gäller avstånd till olika grönområden från bostaden, tillsammans med rekommendationer från Folkhälsomyndigheten, har motsvarande Södertäljericiklinjer för spontanytor tagits fram att skrivas in i planarbetet:

Spontanidrott/motion/idrottsanläggning

Bör ligga inom (från bostaden):

Avstånd	Anläggning
50 m	Grönområdesyta för spontanidrott/lek/friluftsliv
300 m	Yta med enklare installationer/utrustning.
500–800 m	Ytor med varierat utbud för spontanidrott, med belysning
2500 m	Näridrottsplats, skolgård, spontanyta med mer avancerade installationer och belysning

5.2 Ovanstående beräkningar ska finnas med som grund när nya områden planeras i Södertälje.

5.3 Vidare ska principen att idrott (motion, spontanidrott) kompenseras med likvärdig yta/hall om fungerade anläggning byggs bort i projektering. Detta gäller också redan anlagda motionsanläggningar, som löparspår, skidspår, skridskoisar, ridvägar och för den delen parkouranläggningar, och stadsnära skogsområden.

5.4 Principen att alltid bygga fullstora idrottshallar, och fotbollsplaner, ska medfölja alla nya skolbyggnationer i kommunen. Detta för att Kultur- och fritidskontoret anser att skolorna är ett naturligt nav för den lokala idrotten, och blir som en garant för att det går att idrotta på många olika geografiska platser i kommunen, och även i kommundelarna.

5.5 Kultur- och fritidskontoret ska ha en representant med i ett tidigt skede av kommande planarbeten för att tillvarata kulturen och idrottens intressen. Antingen genom en anläggningschef, en kultur- och fritidsstrateg, eller motsvarande.

⁷ Statens offentliga utredningar 2017:4, Folkhälsoinstitutet faktablad 2015, Stillastittande fritid

⁸ Folkhälsoprogram 2015-2018, Sofie Somers

5.6 Gör tillgången till motions- och spontanidrott, samt till ute gym tydlig genom att märka ut samtliga idrottsplatser inom kommunen på kommunens webb-kartor, samt genom fysisk skyltning.

Staffan Jonsson

Kultur- och fritidschef

Anders Siljelöf

Förenings- och anläggningschef